

Thema: Ouderen en wonen

Opkomst van 'nieuwe' generatie

Ouderen zijn steeds meer het gesprek van de dag. Verrast door de demografische ontwikkelingen wordt men zich bewust van de groeiende groep ouderen in Nederland. Kijkend naar de leeftijdsopbouw, worden de komende vijftig jaar gekenmerkt door ontgroening (een sterke daling van het aantal jongeren) en vergrijzing (een sterkere groei van het aantal ouderen). Volgens een prognose van het CBS (1986) zal in 2035 het aantal 65+-ers verdubbeld zijn en voor het eerst in de Nederlandse geschiedenis het aantal jongeren overtreffen. (zie figuur)

Het mag duidelijk zijn dat deze ontwikkelingen ook op ruimtelijk gebied, verstrekkende gevolgen zullen hebben. In dit nummer van AGORA besteden we middels een zevental artikelen extra aandacht aan de effecten van de vergrijzing, met name op het terrein van de huisvesting. Veelal verzandt toekomstdenken in koffiedijkijkerij. Alhoewel het zeker de fantasie prikkelt, willen we daar in dit themanummer niet teveel aandacht aan besteden. Centraal staan de *huidige* trends en ontwikkelingen die doorgetrokken kunnen worden naar de toekomst. De toenemende aandacht voor ouderen is gezien de demografische ontwikkelingen niet opzienbarend, evenmin als het feit dat zij steeds meer als een aparte doelgroep beschouwd worden. Wel moet ervoor gewaakt worden dat er geen stigmatisering plaatsvindt: vergrijzing wordt veelal louter als een lastig probleem gezien. Te vaak verengt men het 'vergrijzingsvraagstuk' tot zorgbehoevende ouderen, terwijl de groep ouderen zeer heterogeen is en slechts voor een klein deel hulp behoeft. Voor het eerst in de Nederlandse geschiedenis zal er een grote groep financieel en fysiek onafhankelijke ouderen zijn die kan doen wat ze wenst. Niet alleen daalt de leeftijd waarop men uit het arbeidsproces treedt – waardoor men ook fysiek nog in staat is om de eigen dromen te realiseren –, ook hebben ouderen nog nooit zoveel inkomsten gehad om hun wensen te rea-

liseren. Door het steeds actiever en zelfbewuster worden van ouderen, is de na-oorlogse generatie in staat op de oude dag de vruchten van de welvaartsstaat te plukken. Vooral het maken van verre reizen en een (extra) verhuizing naar een kleinere maar luxueuze woning (de seniorenwoning), worden in de media regelmatig aangehaald als beginnen aan een 'tweede leven'. De slogan 'je bent oud en je wilt wat!' zou zo gek nog niet zijn.

Vergrijzing wordt door demografen veelal gezien als een tijdelijk fenomeen van een bevolking in de 'overgang'. Henk A. de Gans belicht hier de diepere achtergronden van. De demografische ontwikkelingen werpen ook hun schaduw vooruit op de ruimtelijke ordening. Het groter worden van de groep ouderen heeft nu al effect op diverse beleidsterreinen. In hoeverre zijn de gevolgen hiervan terug te vinden in diverse beleidsnota's? Volgens C. Egas wordt zowel in de inmiddels beruchte nota Heerma, als in de 'Vierde nota ruimtelijke ordening' nauwelijks aandacht besteed aan de gevolgen van de vergrijzing. Het is zijn visie, dat de overheid, door het veronachtzamen door van de structurele gevolgen van vergrijzing, een reïntegratie van de ouderen in de samenleving in de weg staat.

Voor de gebouwde omgeving staan zowel woning als woonomgeving centraal. Zo zullen ouderen een andere woonomgeving vragen dan andere leeftijdscategorieën. Tris Serail laat aan de hand van het laatste Woningbehoefteonderzoek de discrepantie zien tussen hun woonwensen en het aanbod van geschikte woningen. Aan de specifieke eisen die ouderen aan hun huisvesting stellen zoals niet te hoge woonlasten, een ruime woning en een goede toegankelijkheid wordt tot nu toe lang niet altijd voldaan en behoeven hele delen van de woningvoorraad speciale aanpassingen.

Zo kunnen gedeelten van de na-oorlogse woningbouw, onder andere door het aanbrengen van liften, sterk verbeterd worden voor oude-

ren. Of stapelbare woningbouw in het centrum van de stad een wenselijke woonvorm voor ouderen is, wordt door Paul Schindeler belicht. Maarten van den Berg geeft meer inzicht in het in 1988 gestarte liftproject van de Stichting Experimenten Volkshuisvesting.

We kunnen rustig stellen dat de wisselwerking tussen vraag en aanbod met betrekking tot het wonen nog verre van ideaal is. Dit lijkt vooral beïnvloed te worden door het feit dat de markt voor ouderenhuisvesting nog onvoldoende 'ontdekt' is door de bouwwereld. Initiatieven komen slechts langzaam van de grond, wellicht door onbekendheid van de bouwers en beheerders van woningen met de mogelijkheden op deze deelmarkt. Hanny Weyde laat in haar artikel zien dat in Amsterdam de vraag van ouderen met de middeninkomens nog niet bij het aanbod aansluit. Peter van Gend geeft aan wat de marktpositie van de seniorenwoning is, en waarom ouderen gestimuleerd moeten worden om naar een dergelijke woning door te stromen.

Ouderen zullen de komende tijd een steeds interessantere en heterogenere groep gaan vormen. Wanneer men de ruimte, ook wat de gevolgen van vergrijzing betreft, wenst te ordenen dan zal men reeds nu daarnaar moeten handelen.

FRANK VAN ERKEL EN
GERDA VAN DER STRAATEN

Tabel: De bevolkingsprognose voor de periode 1985-2035 in percentages.

	0-19	20-44	45-64	65+	jaar
1985	28	39	20	12	
1995	25	39	23	13	
2005	24	35	27	19	
2020	20	31	30	19	
2035	20	30	25	24	

Bron: CBS middenvariant, 1986.

'Oude' termen

Dit nummer staat vol ouderen en hun huisvesting. Om verwarring te voorkomen worden hier een aantal regelmatig voorkomende begrippen op een rijtje gezet.

Ouderen = iedereen van 55 jaar en ouder. Binnen de ouderen wordt een onderscheid gemaakt tussen *pré-bejaarden of jonge ouderen* (de groep van 55 tot en met 64 jaar), *ouderen* (65 tot en met 74 jaar) en *oude ouderen of hoogbejaarden* (de 75-plussers).

Typologie van de ouderenhuisvesting

- een 'gewone' of niet-aangepaste woning
- *bejaarden- of ouderenwoning*: een woning speciaal voor ouderen gebouwd en in principe exclusief aan deze groep toegewezen; meestal een 2-kamerwoning.
- *seniorenwoning*: een 3-kamer eengezinswoning, waarbij naast woonkamer en keuken minstens één slaapkamer en de natte cel gelijkvloers liggen.
- *woontussenvoorziening*: zelfstandige woonvormen die daarnaast over complexgebonden, aanvullende vormen van maatschappelijke dienstverlening beschikken. Dit zijn de aan- en inleunwoningen, service- of zorgwoningen, serviceflats en bejaardenhoven.
- *verzorgingstehuis of bejaardenoord*: alle onzelfstandige woonruimte voor ouderen die extra zorg nodig hebben. Is die zorg vooral medisch dan spreken we van een verpleegstehuis.

De opkomst van een 'nieuwe' generatie is onstuitbaar. Een 'grijze golf' overspoelt weldra het demografisch landschap. Foto: Pietjan Wagenaar

